O reformi Hrvatskoga Sveučilišta

Other document types / Ostale vrste dokumenata

Publication year / Godina izdavanja: **1971**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:252:502507

Rights / Prava: Attribution-NonCommercial 4.0 International/Imenovanje-Nekomercijalno 4.0 međunarodna

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-19**

Sveučilište u Zagrebu

Repository / Repozitorij:

University of Zagreb Archives - UNIZG Archives

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

O REFORMI HRVATSKOGA SVEUČILIŠTA

Zagreb, prosinca 1971

Ovaj elaborat o reformi Sveučilišta izradjen je u Institutu za društvena istraživanja Sveučilišta u Zagrebu

K A Z A L O

	Strana
A. REFORMA U NOVIM ZAKONODAVNIM AKTIMA	1
1) Organizacija Sveučilišta	1
2) Samoupravljanje na Sveučilištu	7
3) Sveučilište i društvo	1o
4) Nastavni i znanstveni rad	11
5) Studenti i nastavnici	13
6) Nastavnici i asistenti	14
7) Postdiplomski studij	15
8) Interdisciplinarni studij	15
9) Izvanredni studij	15
1o) Demokratizacija i pravo na studiranje	16
B. OSTVARENI REFORMSKI ZAHVATI	17
1) Organizacija Sveučilišta	17
2) Samoupravljanje	19
3) Sveučilište i društvo	19
4) Nastavni i znanstveni rad	19
5) Organizacija i sadržaj nastavnog procesa	19
6) Studenti i nastavnici	2o
7) Interdisciplinarni studij	2o
8) Demokratizacija i pravo na studiranje	2o
C. ŠTO NIJE OSTVARENO A ŠTO SE MOŽE OSTVARITI	2o
D. ŠTO BI SE MOGLO OSTVARITI UZ ODREDJENE UVJETE	21
1) Stalno i naučno razmatranje reforme Sveučilišta	22
2) Znanstveni rad uopće a posebice na Sveučilištu	22
3) Nastavni rad na Sveučilištu	23
4) Životni uvjeti ljudi čiji je rad vezan uz Sveučilište	24
E. ŠTO SMATRAMO DA SE U DOGLEDNO VRIJEME UOPĆE NE MOŽE OSTVARITI	25

O REFORMI HRVATSKOG SVEUČILIŠTA[1)]

A. REFORMA U NOVIM ZAKONODAVNIM AKTIMA

1. Organizacija Sveučilišta

Pretpostavljajući da novi zakonodavni akti, koji su sastavljeni u toku reforme Sveučilišta (za koju kažemo da traje još od 1968), donose i ozakonjuju ono što se smatra bitnim i neophodnim za ostvarenje novog razdoblja reforme, nužno je pogledati i analizirati što je novo u tim aktima, i što bi trebalo da znatno ubrza proces kojima je krajnji cilj efikasnije - moderno sveučilište.

Pred kraj ljeta 1971. donesen je u Hrvatskoj Zakon o visokom školstvu, a u jesen je Savjet Sveučilišta prihvatio nacrt Statuta Hrvatskog sveučilišta (u daljnjem tekstu: Zakon i Statut).

Prema Zakonu (čl. 25) i Statutu (čl. 1), Sveučilište je samoupravna zajednica visokoškolskih ustanova i zajednica znanstvenih i nastavnih radnika, studenata i drugih radnih ljudi koji u njima djeluju.

Pored visokoškolskih ustanova u sveučilišnu zajednicu mogu se primati i samostalne znanstvene ustanove i znanstveno istraživačke organizacije udruženog rada radnih organizacija, odnosno njihovih udruženja, ako se time osigurava bolje ostvarivanje zadataka Sveučilišta (Zakon, čl. 25, Statut, čl. 2).

To načelno odredjuje prirodu odnosa u Sveučilištu.

Sveučilište je, kao i dosad, zajednica visokoškolskih ustanova ali je uz to označeno i kao zajednica radnih ljudi i studenata. Time se je htjelo reći da visokoškolske ustanove nisu jedini oblik povezivanja radnih ljudi i studenata Sveučilišta u ostvarivanju njegovih bitnih funkcija - nauke i nastave - nego je unutar Sveučilišta mogu osnivati i razvijati i druge znanstvene ustanove, osim fakulteta, ako je to neophodno i korisno za razvijanje bilo znanstvenoga rada, bilo nastave. Time je otklonjen dosadašnji nedostatak da su u sastav Sveučilišta mogle ulaziti samo visokoškolske ustanove (prema starim propisima, ni sveučilišni instituti, koje je osnovalo samo Sveučilište, nisu mogli biti članovi sveučilišne zajednice, iako

---

1) Ovaj je tekst napisao prof. Branko Borčić, uz suradnju prof. Vladimira Serdara.

se u njima ostvarivala jedna od bitnih funkcija Sveučilišta - znanstveno-istraživački rad).

Statut u čl. 3. odredjuje djelokrug i funkcije Sveučilišta. Izmedju ostalih zadataka - posebno bismo, kao novinu, spomenuli da Sveučilište:

- vrši izbor sveučilišnih nastavnika, čije je radno mjesto na Sveučilištu, a ne na nekoj visokoškolskoj ustanovi;
- vodi brigu o nastavnim planovima i programima visokoškolskih ustanova;
- organizira i izvodi dodiplomsku nastavu, posebno nastavu iz pojedinih nastavnih predmeta za potrebe više ili svih visokoškolskih ustanova udruženih u Sveučilištu;
- organizira i izvodi samostalno ili u suradnji s fakultetima postdiplomske studije.

Ovim inovacijama nije se išlo za tim da Sveučilište preuzme dio zadataka fakulteta, nego da se osigura "uspješnije obavljanje tih djelatnosti", posebno kad se radi o predmetima koji se izučavaju na više fakulteta.

Takvu ulogu Sveučilišta prihvatio je i Zakon (čl. 9), prema kojemu Sveučilište prestaje biti organ koji samo koordinira djelatnosti samostalnih organizacija udruženih u Sveučilištu, a postaje i samo visokoškolska ustanova, kaoš to su fakulteti, umjetničke akademije i više škole.

Prema tome, Sveučilište kao zajednica udruženih ustanova i zajednica radnih ljudi i studenata samostalno obavlja sve funkcije koje obavljaju i visokoškolske ustanove.

Statutom se utvrdjuje (čl. 2) da su fakulteti na području SR Hrvatske udruženi u Sveučilište, čime se izriče misao o obaveznosti udruživanja, a Sveučilište time postaje jedinstvena i obavezna zajednica svih fakulteta u Republici.

Ovakvo shvaćanje izraženo je i članom 12. Statuta (stav 1), dok stav 2. tog člana utvrdjuje da je Sveučilište jedini osnivač fakulteta.

Zakon (čl. 15) predvidja mogućnost osnivanja fakulteta i izvan Sveučilišta, ali je osnivač, odnosno osnivači dužan pribaviti - uz ostalo - i mišljenje Sveučilišta (čl. 16). Predvidjena je i mogućnost da neki fakultet ne bude udružen u Sveučilište - time se posebno naglašava samostalnost svake visokoškolske ustanove.

Medjutim, potrebno je napomenuti da Statut nije ni pomišljao krnjiti samostalnost fakulteta, jer izrijekom kaže da su fakulteti i visoke škole udružene u Sveučilište samostalne i samoupravne radne organizacije i da svoju djelatnost uredjuju svojim statutima i drugim općim aktima (čl. 16).

Nešto naglašenija razlika izmedju Zakona i Statuta ogleda se u članu 21. Zakona: "Visokoškolska ustanova koja je osnovana kao organizacija udruženog rada u sastavu pojedine radne ili druge organizacije ima, u pogledu utvrdjivanja nastavnog plana i programa, izbora nastavnika, organizacije i izvodjenja nastave i naučno-istraživačkog rada, jednaka samoupravna prava kao i visokoškolske ustanove koje su osnovane kao samostalne radne organizacije. " Očigledno je zakonodavac imao u vidu daljnji razvitak samoupravljanja, kad je i ovakva rješenja predložio, ali je u sadašnjem času reforme i razvitka Sveučilišta, možda, ovakva mogućnost i potreba preuranjena.

Sav rad i život na Sveučilištu odvija se preko organizacije udruženog rada na Sveučilištu (Statut, čl. 12 do čl. 42).

Organizacije udruženog rada na Sveučilištu jesu:

a) Visokoškolske ustanove,
b) Znanstvene ustanove i druge znanstvene organizacije udruženog rada,
c) Organizacije udruženog rada Sveučilišta, gdje spadaju:
   Prorektorati,
   Sveučilišni odjeli,
   Znanstvene zajednice,
   Instituti,
   Radne grupe,
   Sveučilišne katedre,
   Tajništvo Sveučilišta,
   Druge organizacije udruženog rada.

Osnovne visokoškolske ustanove koje djeluju udružene u Sveučilištu jesu fakulteti, o čijem se osnivanju, organizaciji, djelovanju i upravljanju govori u članovima 12-42 Statuta.

U čl. 13. Statuta navodi se da su "Fakulteti udruženi u Sveučilište znanstveno-nastavne ustanove, koje u skladu s potrebama društvene zajednice, obrazuju za pojedina područja privrede i društvenih službi stručnjake sa spremom visokog stupnja, a u postdiplomskoj nastavi magistarskih studija obrazuju i stručnjake s najvišom, produbljenom odnosno specijaliziranom spremom"

Interesantna je definicija za visokoškolske ustanove koju daje Zakon u čl. 11, gdje stoji:

"Fakulteti i umjetničke akademije su znanstveno-obrazovne ustanove koje organiziraju i izvode znanstvenu odnosno umjetničku djelatnost i na toj osnovi obrazuju stručnjake s visokom stručnom spremom."

Definicije se bitno ne razlikuju, ali definicija iz Zakona više naglašava jedinstvo znanstvenog rada i nastave, dok definicija u Statutu zadržava dvostrukost "znanstveni rad i nastavu", ističući znanstveni rad na prvo mjesto.

Kao vidan doprinos u organizaciji rada na Sveučilištu, predvidjeno je da se u sveučilišnu zajednicu mogu primati i druge znanstvene samostalne organizacije udruženog rada, posebno privrede, društvenih službi i njihovih udruženja (Statut, čl. 19, Zakon, čl. 25). Na taj se način Sveučilište široko otvara, osiguravajući suradnju s različitim znanstvenim organizacijama u cilju unapredjivanja, racionalizacije i koordinacije znanstvenog rada.

Posebnu grupu čine organizacije udruženog rada Sveučilišta, koje organizira samo Sveučilište (Statut, čl. 22) i ustanovljava ih statutom ili statutarnom odlukom; ako se pak radi o radnoj organizaciji potrebna je i odluka Sveučilišnog savjeta. Svrha ovih organizacija udruženog rada jest da svojim djelovanjem potpomogne ostvarivanje zadataka Sveučilišta u oblasti znanstvenog rada i nastave, poboljšanju uvjeta života i rada nastavnika, suradnika i studenata, organiziranju i unapredjivanju izdavačke djelatnosti, itd. Ove organizacije omogućuju veoma različite oblike djelatnosti i njihova fleksibilnost može obuhvatiti sva područja koja su od interesa za rad Sveučilišta.

Jedna od novina koju susrećemo u grupi organizacija udruženog rada jesu prorektorati. Oni se u pravilu osnivaju u mjestima izvan sjedišta Sveučilišta, u kojima djeluju dvije ili više članica Sveučilišta, da bi se osigurala bolja koordinacija i unaprijedile djelatnosti visokoškolskih i drugih ustanova udruženih u Sveučilištu. Na čelu prorektorata nalazi se prorektor. Prorektora koji stoji na čelu prorektorata biva Sveučilišna skupština na prijedlog nadležnog organa prorektorata. On je po položaju član Sveučilišnog znanstveno-nastavnog vijeća, Sveučilišnog savjeta te Rektorata. (Statut, čl. 23).

U istu grupu spadaju "Sveučilišni odjeli", čiji je zadatak ostvarivanje znanstvenih i nastavnih problema Sveučilišta za pojedine znanosti, u pravilu, za fundamentalne: fiziku, kemiju, matematiku i sl. (St atut, čl. 24).

Znanstveni radnici sveučilišnih odjela biraju se u nastavnička zvanja (Statut, čl. 25). Sveučilišni odjeli organiziraju i izvode - samostalno ili u suradnji s drugim organizacijama udruženim u Sveučilištu (fakultetima, institutima itd.) - magistarske studije za znanstvena usavršavanja

i omogućuju kandidatima za stjecanje doktorata znanosti organizirani rad na proučavanju problema koji su predmet njihove doktorske disertacije, i stjecanje produbljenih znanja koja su s tim neposredno povezana (Statut, čl. 26).

Sveučilišni odjeli osnivaju se odlukom Sveučilišnog savjeta, na prijedlog radnika sveučilišnog odjela, a uz suglasnost Sveučilišnog znanstveno-nastavnog vijeća (Statut, čl. 27).

Potpuno nov oblik u organizacijskoj strukturi Sveučilišta jesu znanstvene zajednice. Znanstvene zajednice osnivaju se po potrebi radi uskladjivanja, unapredjivanja i ostvarivanja znanstvenog i nastavnog rada na Sveučilištu u pojedinoj znanosti, odnosno u znanstvenom području koje obuhvaća više medjusobno srodnih i uže povezanih znanstvenih disciplina, odnosno znanosti (Statut, čl. 28).

Znanstvenim zajednicama prvenstveno je namijenjena uloga da uspostavljaju organizaciono jedinstvo pojedine znanosti, odnosno znanstvenog područja, jedinstvo neophodno u uvjetima cijepanja i specijalizacije, što je izazvano organizacijom pojedinih visokoškolskih ustanova. Znanstvene zajednice treba da osiguraju potrebni i neophodni stupanj jedinstva svih znanstvenih radnika u oblasti jedne znanosti odnosno znanstvenog područja, za razliku od visokoškolskih ustanova koje organiziraju izvodjenje studija i za razliku od instituta koji osiguravaju organizaciona jedinstva u znanstveno-istraživačkom radu - najčešće u interdisciplinarnom ili pluridisciplinarnom obliku. U tom su smislu i odredjeni zadaci znanstvenih zajednica (Statut, čl. 29), koji im se mogu staviti u nadležnost.

Tako u nadležnost znanstvenih zajednica spada:

- izrada i utvrdjivanje prijedloga plana znanstvenog rada zajednice;
- davanje mišljenja o prijedlozima plana znanstvene djelatnosti fakulteta;
- organizacija znanstvenog rada u ostvarenju planom utvrdjene znanstvene djelatnosti neposredno ili preko posebnih sveučilišnih institucija i odgovarajućih fakultetskih jedinica;
- razvijanje izdavačke djelatnosti;
- razvijanje suradnje s drugim ustanovama u znanstvenoj djelatnosti;
- davanje mišljenja o nastavnim planovima i programima predmeta iz disciplina koje pripadaju znanstvenom području zajednice;
- organizacija i izvodjenje postdiplomskog studija;
- davanje mišljenja o znanstvenoj spremi kandidata pri izboru sveučilišnih nastavnika.

Koje od ovih poslova i pod kojim uvjetima vrši pojedina znanstvena zajednica odredjuje se odlukom o osnivanju znanstvene zajednice (Statut, čl. 29).

Takvom odredbom ostavljena je znatna elastičnost znanstvenim zajednicama u pogledu njihova osnivanja i zadataka, a da se time ne dira u Statut kao osnovni normativni akt.

Članom znanstvene zajednice - pored znanstvenih radnika koji rade u ustanovama udruženim u Sveučilište - može postati i svaki drugi znanstveni radnik koji djeluje u pojedinoj znanstvenoj oblasti, pa i student koji je postigao priznate rezultate u znanstvenom radu (Statut, čl. 3o).

Kao što vidimo, to je još jedan način kojim se Sveučilište okreće i otvara prema društvu.

Znanstvene su zajednice oblik individualnog povezivanja, za razliku od udruživanja znanstvenih ustanova u znanstvene zajednice, kojima je cilj koordinacija djelatnosti prema Savjetu za naučni rad SR Hrvatske.

Slijedeći oblik osnovnih organizacionih struktura Sveučilišta jesu sveučilišni instituti, koji se osnivaju radi boljeg organiziranja i jačanja znanstveno-istraživačkog rada (Statut, čl. 33).

Osnovni zahtjev što ga Statut (čl. 34) postavlja institutima jest da planove znanstvenog rada usklade s planovima znanstvenog rada odgovarajuće znanstvene zajednice, odnosno s osnovnim planom znanstvenog rada Sveučilišta koji donosi Sveučilišno znanstveno-nastavno vijeće.

Radi izvodjenja nekog trajnijeg zadatka u znanstvenom radu, nastavnoj ili stručnoj djelatnosti predvidja se (Statut, čl. 38) osnivanje radnih grupa, čiji članovi mogu biti pripadnici sveučilišnog znanstvenog i nastavnog osoblja, kao i druge osobe koje nisu pripadnici Sveučilišta, ali se takvim poslom bave.

Sveučilišne katedre mogu se osnivati za dvije ili više visokoškolskih ustanova koje u svojim nastavnim planovima imaju iste predmete.

Sveučilišna katedra pokriva sve nastavne potrebe iz toga predmeta za te visokoškolske ustanove (Statut, čl. 39).

Tajništvo sveučilišta - kao organizacija udruženog rada Sveučilišta - obavlja upravno-izvršne, administrativne i tehničke poslove Sveučilišta (Statut, čl. 4o).

Da bi ostvarilo svoje zadatke, Sveučilište može osnivati i druge organizacije udruženog rada, kao što su: jedinice za smještaj i prehranu studenata i nastavnika, zavode za učenje stranih jezika, zavode za narodnu odbranu itd. (Statut, čl. 42).

2) Samoupravljanje na Sveučilištu

Sveučilištem upravljaju znanstveni i nastavni radnici, studenti i ostali radni ljudi koji djeluju u ustanovama udruženog rada Sveučilišta i predstavnici društvene zajednice, preko organa i na način utvrdjen Statutom (čl. 138).

U nacrtu amandmana XVI. za Ustav SR Hrvatske piše da su studenti članovi zajednice visokoškolske ustanove, a njihovo sudjelovanje u upravljanju visokoškolskom ustanovom uredjuje se zakonom i statutom visokoškolske ustanove. Time je otklonjena dosadašnja nejasnoća o tome mogu li studenti sudjelovati u upravljanju kada nisu u radnom odnosu koji im daje pravo članstva u radnoj organizaciji.

U Zakonu se navodi da je Sveučilište samoupravna zajednica visokoškolskih ustanova i zajednica znanstvenih i nastavnih radnika, studenata i drugih radnih ljudi koji u njima djeluju (čl. 25). Nadalje, da u upravljanju visokoškolskom ustanovom sudjeluju, pored članova radne zajednice, i redoviti studenti, i da jedna trećina članova savjeta i članova organa upravljanja mora biti iz redova studenata (čl. 74). Time se samoupravna prava studenata znatno proširuju u odnosu na dosadašnja.

To se proširenje odnosi i na sadržaj samoupravnih prava studenata, jer se Zakonom utvrdjuje da studenti odlučuju u svim pitanjima, a u Zakonu je izričito navedeno da odlučuju i o izboru nastavnika i suradnika i radnika na rukovodećim radnim mjestima. Studenti nemaju pravo odlučivanja jedino kad se radi o raspodjeli osobnog dohotka (čl. 74).

Još je jedna novina u Statutu, koja se odnosi na kvalifikaciju studenata koji mogu biti birani u organe upravljanja: da mogu biti birani samo oni studenti koji ne ponavljaju godište, koji uredno pohadjaju nastavu i s uspjehom polažu ispite (čl. 91). Do sada je, naime, bilo katkada prigovora da loši studenti u organima upravljanja ne djeluju uvijek u smislu unapredjenja znanstvenog i nastavnog rada Sveučilišta.

Osnovni organ upravljanja na Sveučilištu jest sveučilišna skupština (čl. 139). Sastav sveučilišne skupštine odredjen je Statutom (čl. 139), a kao novinu, kako rekosmo, susrećemo odredbu da studenti delegiraju jednu trećinu od ukupnog broja članova Sveučilišne skupštine, razmjerno broju upisanih studenata na pojedini fakultet.

Sveučilišna skupština zamišljena je kao osnovni organ upravljanja, i po tome ona odlučuje o osnovnim pitanjima važnim za život i ravzoj Sveučilišta u cjelini, a po svojem sastavu jest najreprezentativnije tijelo medju sveučilišnim organima upravljanja.

Sveučilišna skupština (Statut, čl. 141):

- potvrdjuje Statut Sveučilišta,
- vrši izbor rektora i prorektora,
- donosi propise o raspodjeli dohotka,
- utvrdjuje opće smjernice za rad sveučilišnih organa,
- odlučuje o primanju visokoškolske ili neke druge ustanove u sastavu Sveučilišta,
- rješava žalbe visokoškolskih ustanova protiv odluke Sveučilišnog savjeta o prestanku članstva.

Sveučilišni savjet - kao organ upravljanja - po sastavu i zadacima - nije se mijenjao, osim što i u njemu jednu trećinu od ukupnog broja članova čine studenti (Statut, čl. 144).

Sveučilište ima rektora i prorektore (Statut, čl. 158). Pored prorektora koji se biraju na čelo pojedinog sveučilišnog prorektorata Sveučilište ima još 3 prorektora za zajedničke poslove. Jedan od prorektora za zajedničke poslove je student visokoškolske ustanove udružene u Sveučilištu.

Izmjene u odredbama koje se odnose na rektora i prorektore za zajedničke poslove (Statut, čl. 158 i 165) predvidjaju nov način njihova izbora, koji se dijeli u dvije faze: nominaciju i konačan izbor. Nominacija je prethodno izjašnjavanje kandidata i članova Skupštine o kandidaturama za funkciju rektora, odnosno prorektora.

Novost je i biranje jednog prorektora iz redova studenata, a kandidati za ovog prorektora utvrdjuju se odvojeno od kandidata za ostale prorektore.

Sveučilišno znanstveno-nastavno vijeće sastavljeno je od rektora i prorektora, predsjednika sveučilišnih odjela, po jednog predstavnika svake visokoškolske ustanove i drugih znanstvenih ustanova koje su udružene u Sveučilištu i svake znanstvene zajednice Sveučilišta, te predstavnika studenata.

Broj predstavnika studenata iznosi jednu trećinu od ukupnog broja članova vijeća (Statut, čl. -66).

Zadaci Sveučilišnog znanstveno-nastavnog vijeća (Statut, čl. 167) jesu ovi:

- da razmatra sva važnija pitanja koja su vezana za unapredjenje znanstvenog i nastavnog rada na Sveučilištu;
- da daje mišljenje o izboru sveučilišnih nastavnika, odnosno suradnika;
- da utvrdjuje uvjete i kriterije za organizaciju i izvodjenje nastave na postdiplomskim studijama;
- da utvrdjuje kriterije za prihvaćanje tema za doktorske disertacije;
- da izradjuje zajednički plan znanstveno-istraživačkog rada na Sveučilištu;
- da se brine za razvijanje suradnje s drugim sveučilištima u pogledu znanstvenog rada i unapredjenja nastave.

Rektorat Sveučilišta sačinjavaju, na čelu sa rektorom, prorektori, predsjednici stalnih odbora Sveučilišnog savjeta i Sveučilišnog znanstveno-nastavnog vijeća i glavni tajnik Sveučilišta. U radu Rektorata Sveučilišta sudjeluju i predsjednici drugih odbora u komisija koje osnuje Sveučilišni savjet i Sveučilišno znanstveno-nastavno vijeće kad se raspravlja o pitanjima iz djelokruga pojedinog odbora odnosno komisije.

Po Statutu Rektorat Sveučilišta izvršava sve akte i druge zaključke Sveučilišnog savjeta ako njihovo izvršavanje nije stavljeno u djelokrug Tajništva ili sveučilišnih organa te obavlja i sve ostale poslove upravljanja Sveučilištem koji nisu zakonom, drugim propisima i sveučilišnim statutom stavljeni u nadležnost drugih organa. No, Rektorat može razmatrati sve pitanja iz djelokruga rada sveučilišnih organa i podnositi prijedloge nadležnom sveučilišnom organu (Statut, čl. 169)

U pogledu upravljanja na Sveučilištu Zakon donosi ove odredbe:

Statuti visokoškolskih ustanova samostalno ustanovljuju organe upravljanja, njihov djelokrug rada, vrijeme na koje se biraju, način izbora i druga pitanja samoupravljanja (Zakon, čl. 73).

Kako su visokoškolske ustanove od posebnog društvenog interesa (Zakon čl. 2), to u njihove savjete Sabor Socijalističke Republike Hrvatske imenuje po pet predstavnika društvene zajednice, koji kao članovi tih savjeta ravnopravno sudjeluju u radu, osim u pitanjima raspodjele dohotka.

Nadzor nad zakonitošću rada visokoškolskih ustanova obavlja općinski organ uprave nadležan za poslove školstva, na čijem je području sjedište ustanove (Zakon, čl. 8).

Republički organ za visoko školstvo utvrdjuje da li postoje uvjeti za izvodjenje nastave, a u slučaju da ne postoje isti organ podnosi prijedlog općinskoj skupštini da donese akt o prestanku rada te ustanove. Ako općin-

ska skupština ne donese takav akt u primjerenom roku, akt o prestanku rada ustanove donijet će Sabor (Zakon, čl. 23).

Republički organ za visoko školstvo daje i suglasnost o kapacitetu ustanove s obzirom na mogućnosti upisa novih studenata (Zakon, čl. 5o).

Statuti visokoškolskih ustanova, prije konačnog usvajanja, dostavljaju se na razmatranje općinskoj skupštini na čijem se području ustanova nalazi.

Statut Sveučilišta dostavlja se na razmatranje općinskoj skupštini na čijem je području sjedište Sveučilišta, svim općinskim skupštinama na čijim su područjima sjedišta pojedinih ustanova udruženih u Sveučilište, te Saboru SR Hrvatske.

Dakle, samoupravljanje na Sveučilištu osniva se na reprezentativnom sistemu, gdje u radu pojedinih organa, ili u izboru tih organa, sudjeluju izabrani predstavnici iz svih ustanova i njihovih interesnih grupa. To je i razumljivo za jednu tako veliku organizaciju udruženog rada kao što je Sveučilište.

Pitanja neposrednog upravljanja na visokoškolskim ustaovama, treba da riješe pojedine ustanove svojim statutima.

Sveučilišni Statut načelno govori o samoupravljanju na fakultetima u članu 16, ali posebno obavezuje da se osnuju vijeća godišta, kao jedini oblik neposrednog upravljanja na fakultetima (Statut, čl. 17). Time vijeće godišta postaje samoupravni organ s pravom odlučivanja, što do sada nije bio slučaj.

Na kraju razmatranja samoupravljanja na Sveučilištu, treba spomenuti da je u toku rasprava o Nacrtu amandmana za Ustav SR Hrvatske, u kojima su obuhvaćene temeljne misli novog Zakona i Statuta.

3) Sveučilište i društvo

Povezanost i medjusobni interes Sveučilišta i društva očituje se u ovim odredbama:

Smatra se da je djelatnost visokoškolskih ustanova od posebnog društvenog interesa (Zakon, čl. 2).

Svi gradjani pod jednakim uvjetima imaju pravo da se upisuju na studije na visokoškolskoj ustanovi i da stječu obrazovanje, stručne naslove i akademske i znanstvene stupnjeve (Zakon, čl. 4).

U sveučilišnu zajednicu mogu se primati i samostalne znanstvene ustanove i znanstveno-istraživačke organizacije udruženog rada radnih

organizacija, ako se time osigurava bolje ostvarivanje zadataka Sveučilišta (Zakon, čl. 25, Statut, čl. 2,19).

Visokoškolske ustanove i više škole mogu medjusobno ili zajednički sa zainteresiranim radnim i drugim organizacijama osnivati udruženja i zajednice (Zakon, čl. 3o, Statut, čl. 4).

U znanstvenom radu visokoškolske ustanove suradjuju medjusobno i sa znanstveno-istraživačkim jedinicama u privredi i društvenim službama (Zakon, čl. 31).

Sabor SR Hrvatske imenuje po pet predstavnika društvene zajednice u savjet Sveučilišta, koji kao članovi savjeta ravnopravno odlučuju s ostalim članovima savjeta, osim u pitanju raspodjele dohotka (Zakon, čl. 75, Statut čl. 144).

Statutom visokoškolske ustanove može se predvidjeti da u upravljanju visokoškolskom ustanovom sudjeluju i predstavnici zainteresiranih radnih i drugih organizacija (Zakon, čl. 74, Statut, čl. 16).

U sastav znanstvene zajednice mogu ući i znanstveni radnici znanstvenih ustanova koje nisu udružene u Sveučilište i drugi znanstveni radnici koji djeluju u znanstvenom području zajednice (Statut, čl. 3o).

U organizaciji postdiplomskog studija Sveučilište i druge znanstvene ustanove udružene u Sveučilištu suradjuju i s radnim organizacijama i njihovim udruženjima u privredi i društvenim službama (Statut, čl. 51).

Visokoškolske ustanove udružene u Sveučilište organiziraju i nastavu za stručno usavršavanje osoba koje su već u radnom odnosu (Zakon, čl. 46, Statut, čl. 54).

Visokoškolske ustanove i instituti suradjuju i pomažu u nastavi za stručno usavršavanje, koju organiziraju radne i druge organizacije (Statut, čl. 54).

U sastav Sveučilišne skupštine ulaze svi članovi Sveučilišnog savjeta, koji su članovi tog organa kao predstavnici društvene zajednice (Statut, čl. 139).

4) Nastavni i naučni rad

Visokoškolske ustanove unapredjuju znanost i obrazuju stručnjake s Visokoškolskom spremom, odgajajući znanstveni i nastavni podmladak (Zakon, čl. 1, Statut čl. 14).

Znanstveno-obrazovne visokoškolske ustanove razvijaju znanstveni rad kao integralni dio svoga djelovanja i temelj svoga nastavnog rada

(Zakon, čl. 31).

Visokoškolski studij (Zakon, čl. 32), organizira se i izvodi kao:

- studij za stjecanje više stručne spreme,
- studij za stjecanje visoke stručne spreme,
- studij za znanstveno usavršavanje (postdiplomski studij).

Nastava u studiju za stjecanje više spreme traje dvije godine, a najviše dvije godine i pol (Zakon, čl. 33).

Nastava visokoškolskog studija za stjecanje visoke spreme traje četiri, a najdulje pet godina (Zakon, čl. 34).

Nastava u postdiplomskom magistarskom studiju za znanstveno usavršavanje traje dvije godine (Zakon, čl. 42).

Nastava u postdiplomskom magistarskom studiju za specijalizaciju traje dvije godine, ako za pojedinu specijalizaciju nije zakonom odredjeno drugačije (Zakon, čl. 43).

Po završenom postdiplomskom magistarskom studiju za znanstveno usavršavanje ili za specijalizaciju, kandidat stječe akademski naslov magistra.

U propisima za postdiplomski studij ovo su važne novine. I postdiplomski studij za znanstveno usavršavanje i postdiplomski studij specijalizacija jesu magistarski studiji. To znači da se i jednim i drugim studijem može postići akademski naslov magistra, i to u prvom slučaju akademski naslov magistra znanosti odredjene znanstvene discipline, a u drugom slučaju naslov magistra za odredjeno stručno područje. Po dosadašnjim propisima akademski naslov magistra mogao se postići samo postdiplomskim studijem za znanstveno usavršavanje, ali ne i postdiplomskim studijem za specijalizaciju. Zbog toga nije bilo interesa za postdiplomski studij za specijalizaciju, te se ta veoma korisna vrsta postdiplomskog studija do sada uopće nije razvila.

Visokoškolski studij organizira jedna ili više visokoškolskih ustanova zajedno (Zakon, čl. 35, Statut, čl. 43).

Nastavni plan dodiplomskog studija sastoji se:

- od predmeta koji su obavezni, i
- od predmeta koji svaki student bira po vlastitoj odluci, a u skladu s propisima visokoškolske ustanove (Zakon, čl. 38, Statut, čl. 56).

Pri tome je važno napomenuti da je studentima omogućeno upisivanje pojedinih predmeta i na drugim fakultetima (Zakon, čl. 38, Statut, čl. 56).

Time se studij obogatio raznolikošću i kombinacijama, nastava je djelomično individualizirana i stvoren je širok spektar struka koje bi se mogle studirati u današnjoj organizaciji Sveučilišta, a da se ne otvaraju novi fakulteti ili specijalizacije unutar fakulteta u dodiplomskom studiju.

Jedan od veoma važnih uzroka dugotrajnog studiranja bila je preopterećenost studenata nastavom. Statut propisuje da oblici obavezne nastave (predavanja, seminari, vježbe itd.) mogu iznositi prosječno u tjednu najviše 3o sati.

Često se čuje prigovor da je nastava pretežno "predavačka". S tim u vezi Statut propisuje da predavanja u prosjeku ne mogu iznositi više od tri petine od ukupnog broja obaveznih sati nastave. Nadalje, da studenti imaju pravo na odredjeni broj sati individualnih i skupnih konsultacija s nastavnikom odnosno asistentom (čl. 59).

Kao potpunu novinu Statut (čl. 6o) predvidja rad studenta pod vodstvom mentora, a organizaciju i provodjenje toga rada propisuje statut visokoškolske ustanove.

Visokoškolske ustanove organiziraju nastavu za stručno usavršavanje osoba koje su već u radnom odnosu, po svojoj inicijativi ili na prijedlog zainteresiranih radnih i drugih organizacija (Zakon, čl. 46).

5) Studenti i nastavnici

Visokoškolska nastava zajednička je aktivnost nastavnika, suradnika i studenata. Odnosi medju njenim subjektima temelje se na radnoj obavezi, ravnopravnosti, uzajamnom povjerenju, poštivanju i odgovornosti za rezultate uzajamnog rada (Zakon, čl. 54).

Studenti sudjeluju u upravljanju visokoškolskom ustanovom i Sveučilištem na način utvrdjen statutom ustanove, odnosno Sveučilišta, u skladu s odredbama Zakona i Statuta (Zakon, čl. 54, Statut, čl. 91).

Studenti mogu samostalno ili u zajednici s nastavnicima i drugim radnim ljudima Sveučilišta osnivati stručna, kulturna i druga udruženja na pojedinoj visokoškolskoj ustanovi (Zakon, čl. 54, Statut, čl. 91).

O radu nastavnika, asistenata i ostalog nastavnog osoblja studenti se izjašnjavaju anketama koje sami organiziraju i provode, ili na drugi način, a rezultate iznose na raspravu u odgovarajuće organe upravljanja visokoškolskom ustanovom (Statut, čl. 122).

6) Nastavnici i asistenti

Novi Zakon i Statut - u pogledu izbora nastavnika i asistenata - donosi nove odredbe, za koje, moglo bi se reći, rigoroznije i odredjenije od prethodnih. Tako na visokoškolskim ustanovama nastavnici se - u pravilu - biraju u zvanje docenta, izvanrednog profesora ili redovitog profesora (Zakon, čl. 6o, čl. 94).

Samo u izuzetnim slučajevima nastavnici se biraju u zvanje višeg predavača i predavača (Zakon, čl. 62, Statut, čl. 97), ali samo za jedan izborni period.

Osnovni uvjeti za izbor u bilo koje zvanje jesu: doktorat nauka, znanstveni radovi i sposobnost za samostalni nastavni rad (Zakon, čl. 6o, Statut, čl. 95).

Ovo su osnovni uvjeti za izbor u zvanje docenta, dok se za zvanje izvanrednog profesora traže naročite sposobnosti za nastavnički rad i vrijedniji znanstveni i stručni radovi, a za redovitog profesora traže se visokostručni i naučni radovi, koji imaju utjecaj na razvoj znanstvene misli i usavršavanje prakse (Zakon, čl. 61, Statut čl. 96).

Svako nastavničko zvanje može biti naslovno. Postupak stjecanja naslovnog nastavničkog zvanja propisuje statut visokoškolske ustanove (Zakon, čl. 7o).

U izbornom postupku za sva nastavnička zvanja, a prije izbora, izvještaj i prijedlog stručne komisije dostavlja se na mišljenje Sveučilišnom znanstveno-nastavnom vijeću (Statut, čl. 1o7).

Po dosadašnjim propisima, ovo je mišljenje traženo samo u slučaju kad se je radilo o izboru redovitog profesora.

Novi statut donosi još jednu novinu: sva zvanja nastavnika jednako su reizborna, uključujući i zvanje redovitog profesora.

Nastavnik koji je navršio 6o godina života ne podliježe reizbornosti, ali može biti unapredjen ako ispunjava uvjete za dobivanje višeg zvanja.

Redoviti profesor ne podliježe obavezi ponovnog izbora i u slučaju kad je u tom zvanju proveo najmanje 15 godina (Statut, čl. 112).

Rješenje o imenovanju nastavnika na osnovi rezultata postupku izbora izdaje dekan, a supotpisuje ga rektor Sveučilišta (Statut, čl. 113).

To je još jedna novina kojom se želi potvrditi da su sve izborne radnje izvršene u skladu sa statutom Sveučilišta.

U izboru suradnika susreće se novina, prema kojoj asistenti moraju najdalje do drugog ponovnog izbora postići akademski stupanj magistra, a do trećeg doktorat znanosti (Statut, čl. 117).

Prema istom članu Statuta, asistenti se mogu birati u odgovarajuće više zvanje, prema uvjetima koje ispunjavaju, bez obzira na sistematizaciju radnih mjesta.

7) Postdiplomski studij

O postdiplomskom studiju bilo je govora u poglavlju "Nastavni i naučni rad". Stoga ćemo ovdje navesti samo članove Zakona i Statuta koji govore o postdiplomskom studiju.

U Zakonu, to su: čl. 32, te 41. do 45, a u Statutu: čl. 45 do 52.

Kao novina predvidja se - za obrazovanje znanstvenog podmlatka i unapredjenja znanstvenog rada - da sveučilišni odjeli, znanstvene zajednice, fakulteti i druge znanstvene ustanove udružene u Sveučilištu omogućuju, u okviru svojih mogućnosti, kandidatima za stjecanje doktorata znanosti organizirani rad na proučavanju problema koji su predmet njihove doktorske disertacije (Zakon, čl. 53).

8) Interdisciplinarni studij

Interdisciplinarni studij predvidjen je u ovom obliku:

Student koji se upisao na nekoj visokoškolskoj ustanovi može, u skladu sa statutom te ustanove, pojedine predmete svojega studija, a posebno one koje bira po vlastitoj odluci upisivati i na drugim odgovarajućim visokoškolskim ustanovama (Zakon, čl. 38, Statut, čl. 56).

Redoviti student neke visokoškolske ustanove može se istovremeno upisati, kao izvanredni student, na drugu visokoškolsku ustanovu.

Redoviti student može, radi upotpunjavanja svojih studija, upisivati pojedine predmete na drugoj visokoškolskoj ustanovi i polagati ispite iz tih predmeta. To isto mogu i osobe koje su već završile studij na nekoj visokoškolskoj ustanovi (Zakon, čl. 55, Statut, čl. 63).

9) Izvanredni studij

Studij na visokoškolskoj ustanovi može upisati kao izvanredni student osoba koja ispunjava uvjete za upis, a zbog radnog odnosa ili

drugih opravdanih razloga ne može pohadjati redovitu nastavu (Zakon, čl. 53).

Ovu istu mogućnost pruža Statut (čl. 62), gdje stoji:

"Visokoškolske ustanove udružene u Sveučilištu, uz nastavu za redovite studente, mogu organizirati i izvoditi i posebnu nastavu za izvanredne studente".

Izvanredno studiranje provodi se na temelju istog nastavnog plana i programa kao i redovito, ali nastava treba da bude tako vremenski organizirana kako bi najvećem broju izvanrednih studenata omogućila da je nesmetano prate (Statut, čl. 62).

lo) Demokratizacija i pravo na studiranje

Gradjani koji su završili odgovarajuću srednju školu imaju jednaka prava da pod propisanim uvjetima upišu odgovarajuće studije koje organiziraju i izvode visokoškolske ustanove (Zakon, čl. 48. Statut čl. 81).

Napominjemo da se po novim propisima na visokoškolske ustanove mogu upisati samo osobe koje su završile srednju školu i da više nema, kao do sada, upisa na temelju tzv. "prijemnog ispita" za one bez "odgovarajuće" završene srednje škole.

Državljani Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i strani državljani upisuju se pod jednakim uvjetima (Zakon čl. 48).

Pojedina visokoškolska ustanova dužna je upisati onoliko studenata koliko dopušta kapacitet te visokoškolske ustanove, ako su osigurana odgovarajuća financijska sredstva. Kapacitet pojedine visokoškolske ustanove utvrdjuje ta ustanova uz suglasnost republičkog organa uprave nadležnog za visoko školstvo (Zakon čl. 5o).

S ovim bismo - uglavnom - iznijeli ono što je napisano u Zakonu o visokom školstvu i Statutu Hrvatskog Sveučilišta, a što se odnosi na proces reforme Sveučilišta.

Usporedjujući ova dva normativna akta nužno je reći da je njihovom donošenju prethodila duža diskusija. Već u lipnju godine 1969. imali smo umnožen "Prijedlog Statuta Sveučilišta u Zagrebu", a u siječnju 197o. "Statut Sveučilišta u Zagrebu (tekst utvrdjen prije konačnog usvajanja"). Sad konačno imamo Statut Hrvatskog Sveučilišta koji je na razmatranju u Saboru.

Konačnom donošenju Zakona prethodio je "Nacrt Zakona o visokom školstvu koji je bio završen u lipnju 1969. i "Prijedlog zakona o visokom školstvu", koji je dovršen u veljači 1971. i sada "Zakon o visokom školstvu" koji je stupio na snagu u kolovozu ove godine. Tako je rad na oba normativna akta usporedo tekao. Mnoge se odredbe gotovo poduda-raju, no, uza sve to ostale su neke nesuglasice koje će se vjerovatno ukloniti, kako bismo došli do jedinstvenih odredaba, potrebnih za razvoj visokog školstva.

Slijedeći je korak izrada statuta visokoškolskih ustanova, gdje bi se moglo dosta toga još savršenije i detaljnije predvidjeti.

B. OSTVARENI REFORMSKI ZAHVATI

1) Organizacija Sveučilišta

Prevladalo je i došlo do punog izražaja mišljenje da visokoškolske ustanove izvode znanstvenu djelatnost i da na toj osnovi obrazuju stručnjake s visokom stručnom naobrazbom.

U školskoj godini 1969/7o. osnovano je 13 inicijalnih znanstvenih zajednica raznih znanstvenih područja (Zajednica za matematiku, Zajednica za fiziku, Zajednica za kemiju, Zajednica za biologiju, Zajednica za geoznanosti, Zajednica za mehaniku, Zajednica za strojarstvo i brodogradnju, Zajednica za elektrotehniku, Zajednica za geoprostor i socijalne strukture, Zajednica za ekonomske znanosti, Zajednica za povijesne znanosti, Zajednica za filološke znanosti i Zajednica za informatiku). Tijekom školske godine 197o/71. nastavljeno je osnivanje znanstvenih zajednica (Zajednica za političke znanosti, Zajednica za znanosti upravljanja i organizacije, Zajednica za sociologiju, Zajednica za procesno inženjerstvo i tehnologiju, Zajednica za animalnu proizvodnju, Zajednica za biljnu proizvodnju i šumarstvo, itd.).

Tendencija je i opasnost za sada da se osnivanjem sve većeg broja znanstvenih zajednica one poklope sa područjem fakulteta. Time bi smisao i prednost osnivanja znanstvenih zajednica bili znatno umanjeni, jer je želja bila povezati znanstvenike i stručnjake srodnih znanstvenih disciplina, a koji nisu već povezani u fakultetu na kojemu zajednički rade. Ima li smisla npr. da postoji znanstvena zajednica za strojarstvo i bro-

dogradnju uz Fakultet strojarstva i brodogradnje? ! O tome bi trebalo razmisliti.

Opći je dojam da se znanstvene zajednice još nisu snašle u izvršavanju njima namijenjenih zadataka. To je donekle i razumljivo jer još niti jedna znanstvena zajednica nije donijela pravilnik o radu. Osim toga znanstvenim zajednicama nisu odobrena do sada ni minimalna novčana sredstva za njihovo djelovanje.

Medjutim, ipak je velika prednos t da su znanstvene zajednice osnovane i prije nego je stupio na snagu Statut Sveučilišta, jer se tako dobilo na vremenu, koje neminovno mora proći da se tako važna nova institucija uvede u život i rad.

Druga je velika korist učinjena što je rektor već u inicijativne odbore za osnivanje znanstvenih zajednica imenovao znanstvene radnike iz instituta koji nisu u sastavu Sveučilišta. Time je odmah morala slijediti odluka Sveučilišnog savjeta (Statut, čl. 3o) da u sastav znanstvenih zajednica udju i svi znanstveni radnici većeg broja znanstvenih ustanova (oko 8o) koje su izvan Sveučilišta. Medju tim institutima nalaze se i "Rudjer Bošković", Institut za medicinska istraživanja JAZU, Ekonomski institut SR Hrvatske, itd. To je sigurno velik korak naprijed u otvaranju Sveučilišta prema društvu.

Odlukom Sveučilišnog savjeta od 6. travnja 197o. osnovano je Inicijalno znanstveno-nastavno vijeće Sveučilišta koje je odmah i započelo raditi osnivajući svoje odbore za najvažnija pitanja života i rada Sveučilišta (Odbor za postdiplomski studij i znanstveni rad, Odbor za nastavu, Odbor za osobna i organizacijska pitanja, Odbor za životni standard radnih ljudi Sveučilišta, Odbor za koordinaciju financiranja znanstvenog rada).

Kao što je i predvidjeno, Znanstveno-nastavno vijeće imat će vrlo važan utjecaj u razvoju i radu Sveučilišta, koordinirajući rad svih znanstvenih zajednica i ostalih organizacija udruženog rada na Sveučilištu.

Počelo se uvoditi medjufakultetske dodiplomske i postdiplomske studije i sveučilišne interdisciplinarne postdiplomske studije (Medjufakultetski dodiplomski studij za obrazovanje socijalnih radnika, Sveučilišni postdiplomski studij: Makromolekularne znanosti, Interdisciplinarni postdiplomski studij: Kulturna povijest Jadrana, itd.).

U istoj školskoj godini na osnovi statutarne odluke od 2. XII 197o. uvedeni su predstavnici studenata u sve organe upravljanja visokoškolskih

ustanova, a u skladu s predvidjenim odredbama novog Zakona i Statuta (jedna trećina od ukupnog broja svih članova pojedinog organa upravljanja).

2) Samoupravljanje

Od predvidjenih novih odredaba u pogledu samoupravljanja ostvarene su ove zamisli:

Sveučilišna skupština poprimila je drugi karakter po svom sastavu i djelokrugu rada. To se pokazalo na posljednjoj skupštini Sveučilišta u Zagrebu, održanoj u listopadu 197o.

Sveučilišni je savjet promijenio sastav, uvodjenjem znatno većeg broja studentskih predstavnika.

Rektor i prorektori birani su u skladu s odredbama novog Statuta Sveučilišta, od kojih je jedan prorektor iz redova studenata.

Samoupravljanje na Sveučilištu zasniva se i ostvaruje na reprezentativnom sistemu.

3) Sveučilište i društvo

Povezivanje Sveučilišta i društva, pored dosadašnjih putova i načina, ostvareno je suradnjoj sa znanstveno-istraživačkim ustanovama izvan Sveučilišta, kao što je to naprijed spomenuto, i uvodjenjem znanstvenih radnika, koji nisu članovi visokoškolskih ustanova, u znanstvene zajednice na Sveučilištu. Broj takvih pojedinaca, učlanjenih u pojedine znanstvene zajednice pojedinih znanstvenih područja, dostiže broj od nekoliko desetaka.

Društveni interes za Sveučilište ogleda se ne samo u delegiranju njegovih predstavnika u organe upravljanja visokoškolskih ustanova nego i u utjecaju na upis što većeg broja studenata na visokoškolske ustanove. Zakon to omogućuje ovlašćujući republički organ za visoko školstvo da daje mišljenje i suglasnost na kapacitete visokoškolskih ustanova. To je već ostvareno prilikom upisa studenata u zimski semestar ove školske godine.

Suviše je rano da bi se mogle uočiti neke promjene koje se odnose na

4) Nastavni i znanstveni rad, i

5) Organizaciju i sadržaj nastavnog procesa.

6) Studenti i nastavnici

Uvodjenje studentskih predstavnika u organe upravljanja Sveučilišta, približilo je u izvjesnoj mjeri studente i nastavnike. Studenti su na ovaj način postali suodgovorni za sve ono što se zbiva na Sveučilištu.

Već i prije, a pogotovu u toku provodjenja reforme Sveučilišta, uvedeno je više istaknutih stručnjaka iz privrede i društvenih službi za nastavnike na postdiplomskim studijama, bez nastavničkih zvanja.

7) Interdisciplinarni studij

Kao što smo naprijed naveli u poglavlju "Organizacija Sveučilišta", interdisciplinarni studij osnovan je iz nekoliko područja. Prekratko je vrijeme da bi se nešto više moglo reći o rezultatima ovih poduhvata.

To isto važi i za medjufakultetske i sveučilišne postdiplomske studije.

8) Demokratizacija i pravo na studiranje

U težnji da se što prije počnu primjenjivati zamisli o "Demokratizaciji i studiranju", na Sveučilištu u Zagrebu organiziran je poseban postupak za upis studenata na visokoškolske ustanove, tako da - ove jeseni 1971. g. - nijedan kandidat koji je imao uvjete za upis nije ostao neupisan. To je pothvat koji zaslužuje posebnu pažnju.

C. ŠTO NIJE OSTVARENO, A ŠTO SE MOŽE OSTVARITI

Dovesti u suglasnost Statut sa Zakonom.

Osposobiti za uspješan rad znanstvene zajednice, osnovati i osposobiti za rad ostale organizacije udruženog rada na Sveučilištu (prorektorate, Sveučilišne odjele, institute, radne grupe, sveučilišne katedre, itd.).

Težiti da što više znanstvenih radnika steknu naslovna zvanja sveučilišnih nastavnika, da se na taj način dobiju kvalificirani kandidati za sveučilišne nastavnike.

Ostvariti reizbornost sveučilišnih nastavnika svih zvanja.

Dovesti u suglasnost nastavne planove i programe prema sadašnjem stanju znanosti i tehničkih dostignuća.

Mijenjati dosadašnji način nastave uvodjenjem raznih tehničkih ostvarenja (projektora, televizije, gotovih slika i crteža, ispisanih formula itd.), i nastavu više individualizirati.

Organizirati seminare i vježbe, da bi se olakšalo svladavanje nastavnog programa i uvelo studente u znanstveni rad.

Ostvariti interdisciplinarnu i fleksibilniju nastavu, uvodjenjem grupa obaveznih i izbornih predmeta.

Donijeti planove i programe znanstvenog rada, kako za fakultete i institute, tako i za Sveučilište u cjelini, organizirajući adekvatan uvid u izvršenje donešenog plana.

Preispitati i predložiti kapacitete visokoškolskih ustanova na temelju nastavnih planova i programa, broja nastavničkog osoblja i materijalne osnove znanstvenog i nastavnog rada, i na toj osnovi donijeti kriterije financiranja, perspektivne planove i programe razvoja, stabilnije nego do sada.

D. ŠTO BI SE MOGLO OSTVARITI, UZ ODREDJENE UVJETE

Čini se da smo svi došli do saznanja da je reforma Sveučilišta dug, trajan i složen proces, pogotovu u doba znanstveno-tehnološke revolucije i tolikih razlika izmedju razvijenih, manje razvijenih i nerazvijenih naroda.

Podjemo li od pretpostavke da su svi problemi u procesu reforme Sveučilišta podjednako važni, jer čine jednu cjelinu, nužno je uvažiti činjenicu da su njihova rješenja različita i po složenosti sadržaja, i po vremenu potrebnom za njihovo rješenje, i sredstvima potrebnim za ostvarenje predloženih rješenja.

Stoga iz sklopa problema koji čine reformu Sveučilišta, a koji bi se mogli riješiti ako bi se ispunili odredjeni uvjeti, kad ih osigura šira društvena zajednica, nužno bi bilo izdvojiti ove:

1) stalno i naučno razmatranje reforme Sveučilišta,
2) znanstveni rad uopće, a posebno na Sveučilištu,
3) nastavni rad na Sveučilištu,
4) životni uvjeti ljudi čiji je rad vezan uz Sveučilište.

1) Stalno i naučno razmatranje reforme Sveučilišta

Pod ovim naslovom mislimo na stalno naučno razmatranje problema života i rada na Sveučilištu. Ovaj posao ne može biti povjeren povremenim amaterskim zahvatima, ako ne želimo da idemo iz reforme u reformu, i to u onim prilikama kad već svakome postaje jasno da nešto nije u redu u životu i radu Sveučilišta. Znanstveno proučavanje prilika na Sveučilištu nužno je uklopiti u znanstveni rad Sveučilišta. To znači da treba pripremiti poseban plan znanstvenoga rada čiji će sadržaj biti proučavanje prilika na Sveučilištu i njihovo unapredjenje. Možda je teži dio posla u uskladjivanju stanovišta i donašanju zajedničkih zaključaka o vrsti problema i njihovih rješenja. Primjera radi navodimo da je u nas diskusija o postdiplomskim studijama, njihovoj potrebi, sadržaju i načinu izvodjenja - trajala oko 2o godina. U medjuvremenu smo bili svjedoci podjele nastavnog procesa na Sveučilištu na trostupnjevanu nastavu, čije tregove još nalazimo u organizaciji rada na Sveučilištu i sveučilišnim dokumentima (diplome o završenom II. stupnju sveučilišne nastave).

2) Znanstveni rad uopće, a posebice na Sveučilištu

U Zakonu o visokom školstvu i u Statutu Hrvatskog Sveučilišta govori se o znanstvenom radu samo onoliko koliko se to odnosi na djelatnosti organizacija udruženog rada Sveučilišta. O znanstvenom radu uopće, o njegovoj organizaciji, provodjenju, financiranju i vrijednovanju svakako će biti riječi u Zakonu o znanstvenom radu koji je u pripremi. Vjerovatno će istim Zakonom biti mnogo toga predvidjeno što će se odnositi na znanstveni rad na Sveučilište, kao na ustanovu s najbrojnijim znanstvenim kadrom i najbrojnijim znanstvenim ustanovama.

Kad razmatramo pitanje znanstvenog rada u ustanovama Sveučilišta, onda je potrebno reći da znanstveni rad nije bio zanemaren. Moglo bi se prije reći da je bio rascjepkan, neorganiziran i nevrijednovan (neocijenjen i neregistriran).

Isto je tako nužno napomenuti da na svim univerzitetima u našoj zemlji postoje komisije ili odbori za znanstveni rad. Sadržaj rada tih organizacija obično se svodio na podjelu nekih financijskih sredstava ili davanje mišljenja za dobivanje financijskih sredstava od nekih trećih ustanova (obično od Republičkih savjeta za naučni rad) i na sastavljanje izvještaja o radu i broju znanstvenih radova izradjenih u toku jedne godine.

Da bi se znanstveni rad, koji je temelj nastavnog rada na Sveučilištu, legalizirao na onom mjestu koje on zapravo već sad zauzima, bilo bi nužno da se nadju odgovarajući oblici da se to ostvari.

Svi su znanstveni radnici članovi visokoškolskih ustanova, a u većini slučajeva oni su i članovi znanstvenih zajednica i svi su oni dužni da se bave znanstvenim radom. Sve što bi trebalo da se uradi bilo bi to da se registrira, što je predmet izučavanja svakog pojedinca, ekipe, tima, katedre, ustanove. Da se registrira koliko se vremena predvidja za dovršenje toga posla, i, na kraju, da se utvrdi realnost i ostvarenje predvidjenog plana. Za prvi početak i ovo bi bilo dosta da dodjemo do uvida o znanstvenoj djelatnosti i stvarnosti na Sveučilištu. Sveukupan ovaj posao trebao bi se da objavi na pogodan način. Čitav ovaj posao treba da se odvija preko znanstvenih zajednica. Ne možemo ni zamisliti da će biti slučajeva kad se neće moći navesti neka stvarna znanstvena djelatnost, ali ako se to dogodi i to je nužno registrirati i obrazložiti.

Na koncu da spomenemo najbolnije pitanje u znanstvenom radu, a to je pitanje financiranja. Može se lako dogoditi da ono bude, kao što je dosada bilo, kamen spoticanja u izvodjenju znanstvene djelatnosti. Tada i to treba registrirati. Znanstveni radnici dužni su izraditi detaljan i realan plan znanstvene djelatnosti, a ako taj plan nije moguće ostvariti zbog financijskih razloga, oni ne snose i ne mogu snositi odgovornost.

Dakle, ako društvena zajednica osigura materijalna sredstva, znanstveni rad zavisio bi samo o njegovim izvršiocima koji su većinom članovi sveučilišne zajednice.

3) Nastavni rad na Sveučilištu

Iako nema gotovo nikakva razloga za odvojeno razmatranje znanstvenog i nastavnog rada u Sveučilištu, učinili smo to samo s praktičnih razloga, zbog mnoštva problema u oba ova procesa.

Čini nam se da je nastavni rad područje gdje bi se najviše trebalo i moglo uraditi s obzirom na sadašnje stanje na sveučilištima.

Ne opisujući osnovne probleme - oni su nam svima poznati - potrebno je da ih samo spomenemo, i naglasimo da je krajnje vrijeme da se njima pozabavimo. To su:

a) način izvodjenja nastave

b) udžbenici i skripta

c) pomoćna sredstva u nastavi.

I za nastavni rad treba ponoviti ono što smo rekli i za znanstveni: on ne može biti posao vrijednih entuziasta, nego grupe znanstvenih radnika, po čijim će uzornim primjerima ekipe i timovi znanstvenih radnika iz užih područja izraditi nastavne planove i programe, napisati udžbenike i skripta i uključiti u nastavu nove metode i pomagala.

Ne može se zamjeriti ni najboljem znanstvenom radniku ako ovoga časa ne zna mnogo o programiranoj nastavi, o primjeni kompjutora u nastavnom procesu, itd., ali mu se može preporučiti da što prije prijedje na upotrebu projektora, gotovih shema i slika, jednom za uvijek ispisanih formula, a da upotrebu krede i table svede na minimum.

Pripremiti rad studenata pod vodstvom mentora. U početku će se to moći ostvarivati na manjim, a poslije i na većim visokoškolskim ustanovama. Na većim visokoškolskim ustanovama - zbog velikog broja studenata - bit će organizacija toga rada veoma teška ako ne i neostvariva.

Ovakav način rada iziskuje bogatu znanstvenu literaturu. Uzdržavamo se od izražavanja svakog mišljenja i ocjene o stanju naše znanstvene literature, jer u nas važi - kao pravilo - mišljenje da naši sveučilišni udžbenici nisu plod znanstvenog rada, a oni bi to morali biti.

U novije doba vrlo često susrećemo prijevode sveučilišnih udžbenika sa stranih jezika. To je veoma korisna praksa jer se radi o neobično vrijednim znanstvenim djelima što su ih redovito pisale grupe poznatih svjetskih znanstvenih radnika.

4) Životni uvjeti ljudi čiji je rad vezan uz Sveučilište

Nije potrebno spominjati i opisivati činjenično stanje u pogledu životnih uvjeta svih onih kategorija radnika, medju koje ubrajamo i studente, čije je osnovno zanimanje na Sveučilištu.

Ali je potrebno reći, iako je i to dobro poznato, da od životnih uvjeta uvelike zavisi ostvarenje svega onoga o čemu je naprijed govoreno.

Povećati broj mjesta u studentskim domovima.

Poboljšati valjanost ishrane studenata uz pristupačne cijene.

Povećati novčana sredstva Fonda za kreditiranje studenata.

Učiniti izvanredno studiranje i postdiplomske studije doista besplatnim tj. ukinuti sve oblike "školarine".

Staviti Sveučilištu na raspolaganje odredjeni broj stanova za asistente i nastavnike, kako bi se popunila najkritičnija upražnjena mjesta nastavnika i asistenata.

Izgraditi najurgentniji prostor za nastavu i za naučne institute.

Kad se govori o mogućnosti ostvarenja reforme Sveučilišta uz ispunjenje odredjenih uvjeta od društvene zajednice, nužno je podvući da su eventualni povećani izdaci za poboljšanje životnih uvjeta nastavnika i studenata daleko manji od gubitaka koje trpi društvena zajednica ako se ti uvjeti ostvare.

I to je slučaj s izdacima za udžbenike i skripta i ostala pomoćna sredstva za izvodjenje nastave.

E. ŠTO SMATRAMO DA SE U DOGLEDNO VRIJEME UOPĆE NE MOŽE OSTVARITI

Iako bi teoretski trebalo smatrati da ništa ne bi trebalo biti neostvarivo u dogledno vrijeme u provodjenju reforme Sveučilišta, ipak, ako želimo biti realni, a imajući u vidu ograničene mogućnosti naše zajednice s jedne strane, a planove razvitka društva i privrede s druge, onda ipak moramo računati da u dogledno vrijeme neće biti ostvareni optimalni uvjeti za provodjenje reforme Sveučilišta, reforme kakovu bismo željeli.

To se odnosi, po našem mišljenju, na ovo.

Mentorska služba kao opći sistem rada sa studentima neće se moći ostvariti.

Nastava se neće moći individualizirati već i zbog toga jer nije moguće pribaviti dovoljan broj kvalificiranih nastavnika i asistenata koliko ih takova nastava treba, pa i uz pretpostavku da novčanih sredstava ima dovoljno.

Neće biti moguće u dogledno vrijeme izgraditi toliko studentskih domova da se u njih smjeste svi studenti koji stalno borave izvan mjesta fakulteta, a jedino se na taj način može provesti sistem "izbora talenata" i omogućiti studij onima koji su sposobni i koji žele studirati. Osim toga dobar uvjet stanovanja važan je činbenik uspješna studiranja.

Ako se želi studente uvoditi u naučni rad, onda treba svakom studentu osigurati "radno mjesto" bilo na fakultetu, odjelu ili institutu. U dogledno vrijeme neće biti moguće izgraditi toliko nužnog prostora.

Sve to je potrebno imati na pameti da bismo mogli realno ocijeniti domet u ostvarenju reforme Sveučilišta, da ne bi sebe i društvo zavaravali, i da se ne bi, nakon izvjesna vremena, razočarali neuspjehom zbog nerealnih očekivanja.